

Віталій ФЕДЮК,

аспірант Науково-дослідного інституту вивчення проблем
злочинності імені акад. В. В. Сташиса НАПрН України, Харків, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6674-2969>
e-mail: vitalii.fediuk@ukr.net,

DOI: <https://doi.org/10.32620/pls.2025.67.29>

КРИТИЧНО ВАЖЛИВІ ОБ'ЄКТИ ІНФРАСТРУКТУРИ (Ч. 2 СТ. 259 КК УКРАЇНИ) ЯК ОБСТАВИНА, ЩО ОБТЯЖУЄ КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Анотація. Тези присвячені з'ясуванню змісту терміну «критично важливі об'єкти інфраструктури», що вжитий законодавцем у ч. 2 ст. 259 Кримінального кодексу України, являючи собою ознаку, що обтяжує кримінальну відповідальність. Доведено, що визначення цього терміну у примітці до ст. 259 даного Кодексу вже втратило свою актуальність, внаслідок чого існує потреба в його тлумаченні, яке має здійснюватись на підставі положень національного регулятивного законодавства у сфері критичної інфраструктури. Констатовано, що термін «критично важливі об'єкти інфраструктури» є тотожним до терміну «об'єкт критичної інфраструктури». Показано, на підставі яких критеріїв слід здійснювати відмежування «критично важливих об'єктів інфраструктури» від суміжних термінів з метою правильного застосування ч. 2 ст. 259 Кримінального кодексу України.

Ключові слова: кримінальні правопорушення проти громадської безпеки, завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності, критично важливі об'єкти інфраструктури, обставина, що обтяжує кримінальну відповідальність, національна безпека України.

Розбудова нормативно-правового механізму захисту та стійкості критичної інфраструктури України передбачає, серед іншого, й обов'язкове встановлення публічної відповідальності (кримінальної, адміністративної) за окремі правопорушення проти об'єктів критичної інфраструктури. Зазначене твердження базується на п. 11 Перехідних положень Закону України «Про критичну інфраструктуру» від 16.11.2021 р. № 1882-IX (далі – Закон про КІ). У Кримінальному кодексі України (далі – КК) станом на травень 2025 р. термін «критично важливі об'єкти інфраструктури» вжито лише двічі: у ч. 2 ст. 259 КК (як обставина, що обтяжує відповідальність) та у п. 2 примітки до ст. 360 КК (в нормативному визначенні такої обставини, що обтяжує відповідальність, передбаченої ч. 3 ст. 360 КК, як «тяжкі наслідки»). Оскільки термінологія, що стосується критичної інфраструктури, є відносно новою для кримінального права, то з метою досягнення формальної визначеності і правильного застосування кримінально-правових норм термін «критично важливі об'єкти інфраструктури» підлягає аналізу та тлумаченню.

Нормою ч. 2 ст. 259 КК (розділ IX Особливої частини КК «Злочини проти громадської безпеки»)

передбачено кримінальну відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про підготовку вибуху, підпалу або інших дій, які загрожують загибеллю людей чи іншими тяжкими наслідками, якщо об'єктами завідомо неправдивого повідомлення стали критично важливі об'єкти інфраструктури (курсив автора) або будівлі чи споруди, що забезпечують діяльність органів державної влади, або заклади охорони здоров'я, або заклади освіти або якщо воно спричинило тяжкі наслідки чи вчинене повторно. Тобто, слід констатувати, що законодавець закріпив критично важливі об'єкти інфраструктури як окрему групу фізичних об'єктів, кримінально-протиправне посягання на які навіть у формі створення загрози їх безпечному функціонуванню внаслідок специфічних характеристик останніх вже становить підвищену суспільну небезпечність. Щодо визначення критично важливих об'єктів інфраструктури, то в примітці до ст. 259 КК зазначено, що термін «критично важливі об'єкти інфраструктури» вживається у значенні, визначеному в Законі України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 05.10.2017 р. № 2763-VIII. Відмітимо, що положення п. 16 ч. 1 ст. 1 даного Закону (де наводилося визначення

критично важливих об'єктів інфраструктури (об'єктів критичної інфраструктури)) було виключено у зв'язку з набранням чинності Законом про КІ. Такий крок законодавця, судячи з усього, був обумовлений тим, що Закон про КІ став профільним у сфері правового регулювання функціонування і захисту об'єктів критичної інфраструктури, а натомість Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» визначає, передусім, правові основи кібербезпеки та кіберзахисту об'єктів критичної інфраструктури, а також регулює окремі аспекти функціонування об'єктів критичної інформаційної інфраструктури (ст. 4 даного Закону). Таким чином, враховуючи дані законодавчі зміни, задля визначення критично важливих об'єктів інфраструктури в межах ч. 2 ст. 259 КК, за загальним правилом, слід спиратися на норми-дефініції профільного Закону про КІ (керуватись визначенням об'єкта критичної інфраструктури), а також й на інші його положення та положення відповідних підзаконних актів щодо критичної інфраструктури (наприклад, щодо функціонування та змістовного наповнення Реєстру таких об'єктів тощо). Виключення з цього правила становить кримінально-протиправне посягання, яке кваліфіковано за ч. 2 ст. 259 КК та спрямоване на об'єкт критичної інформаційної інфраструктури (інформаційну, електронну, комунікаційну, інформаційно-комунікаційну або технологічну систему, яка необхідна для стійкого та безперервного функціонування об'єкта критичної інфраструктури), який є частиною об'єкта критичної інфраструктури (його складовою). В цьому випадку додатково підлягають застосуванню положення Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки» та відповідні підзаконні нормативно-правові акти.

Окрім розглянутого нормативного визначення терміну «критично важливий об'єкт інфраструктури» в ч. 2 ст. 259 КК актуальною наразі також постає проблема відмежування «критично важливого об'єкта інфраструктури» від підприємств, установ, організацій, які є критично важливими для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період, а також критично важливими для забезпечення потреб Збройних Сил, інших військових формувань в особливий період. Відповідно до Постанови КМУ «Деякі питання реалізації положень Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» щодо бронювання військовозобов'язаних на період мобілізації та на воєнний час» від 27.01.2023 р. № 76 окремі такі підприємства, установи, організації є наряду визначені законодавством як критично важливі, а інші, що вже отримали такий статус або

претендують на нього, мають відповідати низці, передусім, економічних критеріїв або слугувати підвищенню обороноздатності держави (відповідно до положень даної Постанови). Таким чином, визначальним для кримінально-правового розуміння критично важливих об'єктів інфраструктури (ч. 2 ст. 259 КК) є сутнісна відповідність таких об'єктів критеріям, що закладено в нормах Закону про КІ (ч. 3 ст. 8 Закону про КІ), виконання певних життєво важливих функцій та/або послуг, порушення яких призводить до негативних наслідків для національної безпеки України (ч. 4 ст. 9 Закону про КІ) і включення конкретного об'єкта до Реєстру об'єктів критичної інфраструктури. Слід відмітити, що об'єкти критичної інфраструктури (системи, частини та їх сукупність) (п. 13 ч. 1 ст. 1 Закону про КІ) за низкою критеріїв можуть перетинатися, наприклад, із критично важливими підприємствами, установами, організаціями для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період (за критерієм економічної значущості), а також критично важливими для забезпечення потреб Збройних Сил, інших військових формувань в особливий період (за критерієм забезпечення національної безпеки), а також із об'єктами підвищеної небезпеки. Так, наприклад, спільним для об'єктів критичної інфраструктури і об'єктів підвищеної небезпеки є наявність самої потенційної небезпеки для життя та здоров'я людей, довкілля тощо. А відмінним – це те, що не всі об'єкти критичної інфраструктури передбачають застосування небезпечних речовин, а експлуатація не всіх об'єктів підвищеної небезпеки спрямована на реалізацію життєво важливих функцій та надання таких послуг населенню [1]. Крім цього, відповідно до положень Директиви Ради ЄС 2008/114/EU про ідентифікацію та призначення європейських критичних інфраструктур та оцінку необхідності покращення їх захисту метою захисту таких критичних інфраструктур є забезпечення функціонування, безперервності та цілісності критичної інфраструктури з акцентом на відвернення, пом'якшення та нейтралізацію загрози, ризику чи вразливості (превентивна функція, що перешкоджає збоєм у наданні життєво важливих повсякденних послуг – прим. автора) [2, с. 17]. Тож, з огляду на зазначене, а також враховуючи родовий об'єкт розглядуваного кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 259 КК (громадська безпека як складова національної безпеки), заслуговує на підтримку закріплення в тексті даної кримінально-правової норми такого всеохоплюючого та прогресивного за змістом терміну «критично важливі об'єкти інфраструктури».

Водночас, варто наголосити, що лише закріплення у ч. 2 ст. 259 КК терміну «критично важливі об'єкти інфраструктури», як видається, не є достатнім. Продемонструємо приклад з судової практики. Так, у вироку Малиновського районного суду м. Одеси від 25.07.2024 р. (справа № 521/11600/24) дії особи (а саме завідомо неправдиве повідомлення про замінування важливого енергооб'єкта м. Одеси, який суд вважає критично важливим об'єктом інфраструктури) було кваліфіковано за ч. 2 ст. 259 КК. Однак, у вироку суду відсутня будь-яка аргументація, чому такий об'єкт є «критично важливим» (наприклад, за якими ознаками, що впливають із Закону про КІ або, можливо, на підставі внесення відомостей про цей об'єкт до Реєстру об'єктів критичної інфраструктури чи на підставі його належності хоча б до Переліку секторів (сфер) критичної інфраструктури). Тож, застосування терміну «критично важливі об'єкти інфраструктури» видається допустимим лише за умови надання обґрунтування, на підставі яких законодавчо закріплених ознак, критеріїв чи переліків певний об'єкт є «критично важливим» (тобто є об'єктом критичної інфраструктури).

Отже, на прикладі норми ч. 2 ст. 259 КК, в якій «критично важливі об'єкти інфраструктури» виступають обставиною, що обтяжує кримінальну відповідальність, продемонстровано підхід до тлумачення цього терміну крізь призму законодавства щодо забезпечення захисту та стійкості критичної інфраструктури України, а також відмежування від суміжних термінів. Застосування цього терміну в тексті КК носить поодинокий та несистемний характер, у зв'язку з чим виникають певні складнощі з його належною інтерпретацією.

Бібліографічні посилання

1. Помаза-Пономаренко А. Л., Тарадуда Д. В. Забезпечення стійкості системи державного регулювання об'єктів підвищеної небезпеки й об'єктів критичної інфраструктури. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2024. № 4.

URL: <https://nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/3461/3495> (дата звернення: 11.05.2025).

2. Vidriková, D., Boc, K., Dvořák, Z., Řehák, D. Critical Infrastructure and Integrated Protection. 1st edit. Ostrava, Czech Republic: The Association of Fire and Safety Engineering, 2017. 172 p.

V. Fiediuk

Critical infrastructure facilities (part 2 of article 259 of the criminal code of Ukraine) as an aggravating circumstance of criminal liability.

Abstract. The thesis is devoted to clarifying the meaning of the term “critical infrastructure facilities” used by the legislator in Part 2 of Article 259 of the Criminal Code of Ukraine, which is a circumstance aggravating criminal liability. It is proved that the definition of this term in the note to Article 259 of this Code has already lost its relevance, and as a result, there is a need for its interpretation, which should be carried out on the basis of the provisions of national regulatory legislation in the field of critical infrastructure. The author states that the term “critical infrastructure facilities” is identical to the term “critical infrastructure object”. The author shows on the basis of which criteria “critical infrastructure facilities” should be distinguished from related terms with a view to the correct application of Part 2 of Article 259 of the Criminal Code of Ukraine.

Keywords: criminal offenses against public safety, deliberately false report of a threat to the safety of citizens, destruction or damage to property, critical infrastructure facilities, aggravating circumstance, national security of Ukraine.

Зразок для цитування:

Федюк В. Критично важливі об'єкти інфраструктури (ч. 2 ст. 259 КК України) як обставина, що обтяжує кримінальну відповідальність. Пропілеї права та безпеки, 2025. №6-7. С. 103-105. DOI: <https://doi.org/10.32620/pls.2025.67.29>.